

УДК 811.161.2

Л. І. ДІДУН, кандидат філологічних наук, науковий співробітник відділу лексикології, лексикографії та структурно-математичної лінгвістики, Інститут української мови НАН України
вул. Михайла Грушевського, 4, м. Київ, 01001
E-mail: lilia-didun@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-5061-8138>

УШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНСЬКОГО ЛЕКСИКОЛОГА, ЛЕКСИКОГРАФА, ПРОФЕСОРА Л. С. ПАЛАМАРЧУКА (09.08.1922 – 26.08.1995)

5—6 вересня 2022 року в Інституті української мови НАН України в онлайновому режимі відбулася Міжнародна наукова конференція *Лексикографічна парадигма XXI століття. До 100-ліття від дня народження доктора філологічних наук, професора Леоніда Сидоровича Паламарчука*. У науковому заході взяли участь понад 60 учасників з України (Київ, Львів, Луцьк, Кривий Ріг, Ніжин, Ужгород, Харків, Дрогобич, Черкаси, Чернівці), Польщі (Варшава, Познань), Чехії (Оломоуць, Прага), Словаччини (Братислава) та Австрії (Клагенфурт).

Конференцію відкрив директор Інституту української мови НАН України професор П. Ю. Гриценко. Він побажав усім учасникам наукового зібрання плідної роботи та наголосив, що результати цього обговорення будуть використані у словниках, які й надалі відіграватимуть важливу роль у культурному й науковому житті України та світу.

З вітальним словом до учасників та гостей конференції звернулася дочка Л. С. Паламарчука професор кафедри слов'янської філології Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка О. Л. Паламарчук, яка поділилася спогадами про батька.

Перед початком пленарного засідання голова оргкомітету конференції — завідувач відділу лексикології, лексикографії та структурно-математичної лінгвістики професор Є. А. Карпіловська представила науковій спільноті добірку світлин Л. С. Паламарчука з його колегами та учнями, окресливши за ними історію наукового життя Леоніда Сидоровича

Ц и т у в а н н я: Дідун, Л. І. (2022). Ушанування пам'яті українського лексиколога, лексикографа, професора Л. С. Паламарчука (09.08.1922–26.08.1995). *Українська мова*, 4(84), 144–147.

та відділу словників Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР, яким упродовж багатьох років завідував Ювіляр і наукові традиції якого нині в Інституті української мови НАН України продовжує відділ лексикології, лексикографії та структурно-математичної лінгвістики. Саме цей відділ і виступив організатором ювілейної конференції.

Програма конференції охопила широку проблематику питань теорії та практики сучасної української і загалом світової лексикографії, української історичної лексикографії, методології укладання словників різних типів. Ці незмінно актуальні проблеми обговорено на двох пленарних засіданнях.

Перше засідання розпочав О. О. Тараненко (Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України) доповіддю *Словники української мови в діяльності Академії наук України*. Він проаналізував основні етапи розвитку українського словникарства протягом останнього століття та наголосив, що українську академічну лексикографію другої половини ХХ ст. неможливо уявити без постаті професора Л. С. Паламарчука та його вагомому внеску в розвиток вітчизняного словникарства.

А. М. Архангельська (Університет ім. Ф. Палацького в Оломоуці, Чехія) представила розвідку на тему *Лексикографічна фіксація фемінативів: чеський досвід і українська перспектива*, у якій окреслила місце українських і чеських фемінативів у національній лексикографічній парадигмі ХХІ ст., схарактеризувала засадничі підходи до опрацювання фемінативів в українській та чеській тлумачній лексикографії.

П. Ю. Гриценко (Інститут української мови НАН України, Київ) у доповіді *Сучасна діалектна лексикографія: зміни векторів розвитку* наголосив, що досягнення діалектної текстострографії створили базу для оновлення теорії та практики укладання діалектних словників, енциклопедій, атласів, а також відзначив поступовий відхід у діалектній лексикографії від жорсткого орієнтування на опозицію *діалектне — літературне*.

Свої напрацювання репрезентували й багато закордонних учасників конференції. Зокрема, виголосили доповіді Є. Сиротюк (Університет ім. Адама Міцкевича в Познані, Польща) — *Еволюція говорів в лексикографічному вимірі*, Я. Гашанова і Н. Яночкова (Інститут мовознавства ім. Л. Штура Словацької Академії наук, Братислава) — *Аспектологічні виклики та рішення в Словнику сучасної словацької мови*. Колективне дослідження *Електронний українсько-чеський словник: концепція створення, макро- і мікроструктура* представили М. Вашичек, О. С. Дьолог, Г. В. Ситар та Р. Шишкова (Слов'янський інститут Академії наук Чеської Республіки, Прага).

В. Дубічинський (Варшавський університет, Польща) та Т. Ройтер (Інститут славістики Альпен-Адрія Університету в м. Клагенфурті, Австрія) у розвідці *Міжмовна омонімія та паронімія в українсько-німецькому словнику лексичних паралелей* зосередили увагу на семантичних структурах зовні схожих слів української та німецької мов, зокрема на різновидах лексичних паралелей (хибних, неповних та повних).

В. Бенко (Інститут мовознавства ім. Л. Штура Словацької Академії наук, Братислава) у доповіді *Araneum Ucrainicum: Вебкорпус української мови сімейства Aranea* обґрунтував потребу створення вебкорпусу української мови та презентував основні аспекти пошукової роботи з матеріалом корпусу в межах вебресурсу Aranea.

Друге пленарне засідання розпочала Н. І. Бойко (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) виступом на тему *Частотний словник мови творів письменника як ідентифікатор оцінних інтенцій автора*, у якому з'ясувала можливості частотних словників забезпечити широке коло наукових пошуків та на прикладі роману В. Винниченка *Заповіт батьків* продемонструвала важливість виявлення якісних і кількісних характеристик об'єктиваторів концептосфери «духовні цінності».

Л. П. Гнатюк (Навчально-науковий інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка) у розвідці *Лексикографічні праці ХІХ—ХХ ст. як джерело вивчення архаїчних формул мовного етикету українців* переконливо довела, що частина етикетних формул (привітання, прощання, подяка, вибачення), зафіксованих словниками ХІХ—ХХ ст., нині вийшла з ужитку, а частина набуває відтінку архаїчності.

Н. С. Колесник (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича) ознайомила присутніх із результатами дослідження *Лексикографування фольклорних онімів (на матеріалі збірки А. Іваницького «Український обрядовий фольклор західних земель: Музична антологія», 2012)*. Вона визначила важливі аспекти лексикографування онімного простору українського фольклору й наголосила на важливості створення словника фольклорних власних назв для цілісного уявлення про фольклорні власні назви в національному лексиконі.

П. Ковальський (Інститут славістики Польської Академії наук, Варшава) представив дослідження *Ключові слова як наукові дискурсами в лексикографічній перспективі*. Н. Ф. Венжинович (Ужгородський національний університет) у виступі *Здобутки української фразеології кінця ХХ — початку ХХІ століття* схарактеризувала праці українських фразеологів.

Ж. В. Колоїз (Криворізький державний педагогічний університет) у доповіді *Задля відновлення історичної справедливості, або слова чи їх значення, що (за)губилися в черзі до лексикографічної реєстрації* наголосила на важливості ретельної фіксації у словниках тлумачного типу лексичного матеріалу, який відображає українські реалії та визначальні концепти української етнокультури.

Н. В. Багнюк (Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львів) у розвідці *Локальна маркованість семантики в історичних словниках української мови* обґрунтувала важливість повернення у словникових статтях вісімнадцятого випуску *Словника української мови ХVІ — першої половини ХVІІ століття* вказівок на локальне функціонування слова.

Упродовж двох днів працювали чотири секції.

На першій секції *Теорія та практика сучасної лексикографії* доповіді виголосили М. В. Жуйкова (Луцьк), Ю. Кобус (Познань, Польща),

С. П. Гірняк (Дрогобич), Г. В. Войтів (Львів), С. П. Бибик, Л. В. Мовчун, О. Д. Кочерга, І. А. Казимилова, Н. С. Вербич, Н. Є. Лозова, О. М. Тищенко (Київ).

На другій секції *Теорія та практика сучасної лексикографії* заслухали доповіді О. П. Карпенко, С. О. Вербича (Київ), Є. О. Редька (Харків), З. О. Купчинської, І. В. Черевко, Г. В. Тимошук, О. В. Кровицької, Ю. В. Осінчука (Львів), У. А. Холод (Оломоуць, Чехія).

На третій секції *Теорія та практика сучасної лексикографії* своїми напрацюваннями з учасниками конференції поділилися С. О. Соколова, Л. І. Даниленко, О. Л. Доценко, В. М. Труб, З. Г. Козирева, Т. В. Цимбалюк-Скопненко, І. І. Брага, І. А. Самойлова, Ю. О. Цигвинцева, Т. О. Ключник (Київ), О. П. Синчак, В. Ф. Старко (Львів), Р. В. Луканинець (Ужгород).

На четвертій секції *Засади та методологія укладання словників різних типів* доповіді виголосили Т. О. Ястремська, С. Н. Бук, О. І. Сімович (Львів), Є. А. Карпіловська, І. Г. Саєвич, Л. П. Кислюк, Н. В. Сніжко, Л. І. Дідун, О. А. Ватаманюк (Київ), А. А. Таран (Черкаси), Я. Банасяк (Варшава, Польща).

На секційних засіданнях відбулося активне обговорення досліджень, зокрема проблем формування джерельної бази словників ХХІ ст., залучення до укладання словників нового покоління сучасних інформаційних технологій, розвиток теорії та практики сучасної лексикографії. Учасники наукового зібрання висловили свої думки й пропозиції щодо проблем, актуалізованих у виступах та під час активних дискусій на пленарних засіданнях і секціях.

По завершенні роботи конференції науковці з України, Польщі, Чехії, Словаччини та Австрії, колишні колеги й учні вшанували пам'ять професора Леоніда Сидоровича Паламарчука.

За матеріалами Міжнародної наукової конференції *Лексикографічна парадигма ХХІ століття. До 100-ліття від дня народження доктора філологічних наук, професора Леоніда Сидоровича Паламарчука* заплановано опублікувати колективну монографію *Лексикографічна парадигма ХХІ ст.: теорія і методологія*.

Хроніку отримано 28.10.2022

Lilija Didun, Candidate of Sciences in Philology, Researcher of the Department of Lexicology, Lexicography and Structural and Mathematical Linguistics, Institute of the Ukrainian Language of National Academy of Sciences of Ukraine 4 Hrushevskyi St., Kyiv 01001, Ukraine
E-mail: lilia-didun@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-5061-8138>

**COMMEMORATION OF THE UKRAINIAN
LEXICOLOGIST, LEXICOGRAPHER, PROFESSOR
L. S. PALAMARCHUK (09.08.1922—26.08.1995)**